

4°. tot bespreking van de verbindbaarheid van dat gezag.

De rede het hoogste gezag: ziedaar de grondstelling die aan alle revolutionaire staatsrechtelijke theoriën gemeen is, en dan ook bij uitstek de qualificatie van *revolutionair* verdient; niet omdat zij in hare toepassing noodzakelijk tot *gewelddadige* omkeering moet leiden, maar omdat zij onvermijdelijk al de maatschappelijke en staatsrechtelijke begrippen, die zich onder den invloed van het christelijk geloof hebben ontwikkeld en zich verder ontwikkelen moeten, ten eenenmale 't onderste boven keert. De rede — dit wordt erkend — is niet het hoogst denkbare gezag, maar het hoogste 't welk wij kennen. Onfeilbaar is zij niet; dwaling sluit zij niet uit (6). Maar achter 't geen wij waarnemen ligt een onwaarneembaar gebied, waaromtrent niemand ons iets kan verklaren (7). Die rede, hoezeer feilbaar, heeft „eene bindende of religieuze kracht” (8), en bindt ons, daar wij immers redelijke wezens zijn, allen. Op dat bindende der rede berust dan ook de verplichting om te onderscheiden tusschen recht en onrecht. De ergste onzedelijkheid is: onzedelijk te denken (9).

Deze en soortgelijke redeneeringen berusten, dit merk ik in de eerste plaats op, op eene *petitio principii*. Wanneer men erkent dat God bestaat, en dat achter 't gebied dat wij waarnemen een ander gebied ligt, maar tegelijkertijd beweert dat wij geen hooger gezag dan dat der menschelijke rede kunnen erkennen, sluit men *a priori* de mogelijkheid eener bijzondere Godsopenbaring aan de menschheid uit. Al *wilde* God ons, langs bijzonderen weg, een inzicht schenken in de wetten van hetgeen achter het voor onze zintuigen waarneembaar gebied ligt, steeds zou bovenstaande redeneering ieder aan wien die openbaring niet rechtstreeks geschied was dwingen, haar, althans voorzoover zij niet met zijne op waarneming steunende rede overeenstemde, terzijde te stellen.